

РЕЦЕНЗІЯ

Ржевської Майї Юрїївни, доктора мистецтвознавства, професора, професора кафедри театрознавства Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого
на дисертацію **Сидорчук Тетяни Анатоліївни**
«Жанрово-стильова специфіка музично-екранних форм ХХІ століття»,
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
021 «Аудіовізуальне мистецтво і виробництво»,
галузь знань 02 Культура і мистецтво

Поетика сучасного мистецтва, механізми його впливу на потенційного реципієнта, співвідношення і взаємодія різних компонентів художнього цілого – ось лише кілька проблемних вузлів, до розв'язання яких останнім часом долучається дедалі ширше коло науковців. Додамо до цього пошуки нових підходів до розгляду зв'язків окремих видів мистецтва не лише між собою, але й з дедалі ширшим колом явищ художньої культури, – пошуки, що дали поштовх, зокрема, зростанню інтересу до інтермедіальності, феномена як мистецького, так методологічного. Цілком природно, що висвітлення подібного кола питань особливо актуалізувалося стосовно синтетичних за своєю природою видів мистецтва, і чи не в першу чергу мистецтва аудіовізуального.

Представлена до захисту дисертація відповідає назрілій потребі дослідження проблем, пов'язаних із урізноманітненням жанрово-стильових параметрів та форм побутування аудіовізуальних творів у сучасному соціокультурному просторі. В осмисленні строкатої мистецької реальності Т. Сидорчук робить показовий крок: від поширеного бачення музики як чи не другорядної складової художнього цілого («кіномузика», музичне і візуальне та їх співвідношення) – до її розгляду як формотворчого чинника твору, адже в авторській концепції «музично-екранних форм» саме музика грає провідну роль головного генератора мистецьких сенсів.

Наукова новизна дисертації зумовлена в першу чергу введенням до наукового обігу дефініції «музично-екранна форма». На основі значної за

обсягом аналітичної роботи здобувачка здійснила спробу узагальнення специфіки творів, де органічно взаємодіють музичний й візуальний компоненти (з відчутним, проте, переважанням ролі музики), і дала визначення нового поняття, його змісту й обсягу.

Достатньо широке коло явищ, виокремлених за окресленими вище параметрами, упорядковане в роботі в авторській класифікації. У дисертації подано перелік музично-екранних форм, систематизованих за хронологічним принципом: «екранізації класичних музично-театральних жанрів; документальний контент; музичні відеокліпи; музична мультиплікація; фільми-концерти; фільми-мюзикли та кіномюзикли; фільми-рок-опери; музичні короткометражні фільми; музичний відеарт; музичні серіали; музичні телешоу; музичні альманахи; музичний блогінг; відеоальбоми; сценічні виступи з використанням екрану» (с. 99-100).

Сформульовані в роботі теоретичні положення можуть стати основою подальших досліджень проблеми. Отримані здобувачкою результати мають значну практичну цінність і можуть бути використані у навчальних курсах мистецьких навчальних закладів, як-от «Музика в кіно», «Музика в екранних мистецтвах», «Історія сучасної музики», «Медіатехнології» тощо.

Робота виконана із застосуванням сучасного наукового апарату, поставлені наукові завдання в цілому виконані. Дисертантка намагалася послідовно втілювати засади інтердисциплінарного підходу, методологічний принцип єдності історичного й логічного, а також низку методів, що відповідають визначеним стратегіям дослідження.

Здійснено опору на вагому теоретичну базу – від праць, що присвячені загальним проблемам мистецтвознавства, до досліджень, де висвітлено функції музики в аудіовізуальних творах. Відзначимо також великий обсяг аналітичного матеріалу дослідження, де представлено різні за часом появи та жанровими характеристиками твори.

За темою дисертації опубліковано чотири наукові статті у фахових виданнях України та одна стаття в зарубіжному періодичному науковому виданні (Польща).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на численних наукових конференціях, наявна 21 публікація матеріалів (тез) доповідей.

Структура дисертації постає як достатньо добре продумана й виструнчена. Чотири її розділи утворюють свого роду двофазну композицію. Перша частина (розділи 1-2) присвячена обґрунтуванню теоретико-методологічних засад та висвітленню теоретичних аспектів заявленої проблеми, тут здобувачка вибудовує власну аргументацію, спираючись на існуючі наукові праці. Друга частина (розділи 3-4) позначена поєднанням аналітичного та узагальнюючого начал.

Основний текст роботи доповнюють і доречно ілюструють додатки: укладена здобувачкою «Класифікація музично-екранних форм за екранними, музичними та виробничими факторами на прикладах», а також кадри з фільмів та фотоматеріали.

Кожен з розділів роботи завершується лаконічними, а проте достатньо переконливими висновками. Загальні висновки вичерпно характеризують головні наукові результати, отримані здобувачкою.

Ознайомлення з текстом дисертації спонукало до формулювання питань, що мають переважно уточнюючий характер, та деяких зауважень.

1. З. Алфьорова у статті «Екранна форма новітньої доби в контексті мультимедійності» (2014) запропонувала розуміти під поняттям «екранна форма» «візуальну форму, основою якої є динамічне зображення, тобто таке, яке рухається», що стало відправною точкою для міркувань про специфіку трансзображення як єдності статичного й динамічного зображень та динаміку його руху у сучасному мультимедійному середовищі. Чи можна виокремити в музично-екранних формах ключові ознаки, що дозволили б відстежувати зміни, що відбуваються в окресленій здобувачкою мистецькій сфері (а можливо, і прогнозувати їх)?

2. В обґрунтуванні актуальності теми дослідження читаємо: «Доступність засобів для створення та дистрибуції контенту <...> демократизували універсалії культури, збагачуючи мистецтво сонмом нових

образів, знаків та символів». Як видається, це твердження потребує додаткових коментарів. Культурні універсалії, відповідно до сформульованого в середині ХХ ст. (і розвинутого численними послідовниками) визначення антрополога Джорджа Мердока, – це паттерни або риси, спільні для різних типів культур, тобто для культури людства в усій її часово-просторовій різноманітності (від пошуку їжі та притулку – до народження та смерті, від мови та особистих імен – до гумору та метафор). Які саме культурні універсалії малися на увазі в роботі як такі, що були демократизовані?

3. Деякі принагідні міркування й сумніви щодо позиції «фільм-концерт». Окрім такого результату перекладу з англійської concert film або concert movie, що викликає мимовільні асоціації з практикою радянського телебачення, безумовним видається віднесення фільму-концерту до категорії безсюжетних музично-екранних форм. Приміром, у відеозаписах концертів, що презентують концептуальні альбоми прог-року, можуть простежуватися якщо не послідовно проведені, то принаймні quasi-сюжети (нехай інколи на рівні однієї розгорнутої композиції). Наведу також приклад concert movie «Secret World Live» Пітера Гебріела (1994), де в чергуванні композицій і сценічній поведінці учасників шоу закладено реалізацію конкретної ідеї (а через неї прочитується уявний сюжет). А зрештою, все ж доведеться визнати, що це скоріше винятки з загального правила, і погодитися зі здобувачкою.

4. Побажала б п. Сидорчук у майбутньому прагнути більшої стилістичної стриманості, уникнення метафоричності у визначеннях та обережнішого оперування усталеними в суміжних (і не лише) наукових дискурсах поняттями, як-от «спільний знаменник», «домінанта», «генерація» (щодо художніх творів), особливо в разі їх застосування у ключових структурних елементах тексту. Більша визначеність поняттєво-категоріального апарату в цілому дозволила б також уникнути зловживання лапками, подеколи присутнього в роботі.

Висловлені вище міркування ніяк не применшують загального позитивного враження від дисертації.

Загальний висновок і оцінка дисертації.

Подана до захисту дисертація Сидорчук Тетяни Анатоліївни «Жанрово-стильова специфіка музично-екранних форм ХХІ століття» є завершеним, самостійним, актуальним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні відповідно до п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами) та «Вимог до оформлення дисертації», затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40. Авторка дисертації Сидорчук Т. А. заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 021 Аудіовізуальне мистецтво і виробництво.

Рецензент:

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри театрознавства
Київського національного університету
театру, кіно і телебачення
імені І. К. Карпенка-Карого

М. Ю. Ржевська

Підпис *М. Ю. Ржевської*
ЗАСВІДЧУЮ

НАЧАЛЬНИК
ВІДДІЛУ КАДРІВ

Гончарова Н.Д.